

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.04.097>

УДК 331.5.024.5 + 364.23 + 339.972

JEL: F15, I31, I38, J81, O52

В.І. КОСТРИЦЯ, член Національної академії соціального страхування (США),
заступник голови Об'єднання організацій роботодавців України
вул. Хрещатик, 34, 01001, Київ, Україна
e-mail: kostrytsya2@gmail.com

Т.В. БУРЛАЙ, д-р екон. наук, доц.,
провідний науковий співробітник відділу економічної теорії
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
вул. Панаса Мирного, 26, 01011, Київ, Україна
e-mail: btv2008@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4530-9151>

СУЧАСНІ ПРІОРИТЕТИ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ І ЗАВДАННЯ УКРАЇНИ (ПО)ВОЄННОГО ПЕРІОДУ

Розкрито зміст і показано особливості формування ключових соціальних пріоритетів держав у сучасних умовах. Охарактеризовано вплив глобальних кризових чинників на перспективи національного соціального розвитку. Розроблено і надано рекомендації щодо формування державної політики України (по)воєнного періоду, спрямованої на забезпечення соціальних опор економічної безпеки та їх фінансової стійкості.

Ключові слова: соціальний розвиток; економічна безпека; зайнятість; післявоєнна відбудова України; євроінтеграція.

Поточний період складних геоекономічних трансформацій має низку характерних рис, що впливають на його тривалість, а також цілі й політику національних урядів. Однією з таких рис, як зазначає Міжнарод-

Ц и т у в а н н я: Костриця В.І., Бурлай Т.В. Сучасні пріоритети соціального розвитку: вплив глобальних трансформацій і завдання України (по)воєнного періоду. *Економіка України*. 2023. № 4. С. 97—116. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.04.097>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2023. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

на організація праці (МОП), дотримуючись офіційної позиції ООН, є поєднання множини економічних і політичних (а нерідко й воєнно-політичних) криз, що каскадом накладаються одна на одну, розривають усталені економічні зв'язки і ланцюжки поставок, підживлюють соціально-економічну дивергенцію між розвинутими і всіма іншими країнами, ставлять під загрозу відновлення економік і глобального ринку праці після коронакризи і посилюють зростання безробіття й нерівності у світі¹. За таких умов на всіх рівнях — починаючи з планетарного і завершуючи локально-суспільним — актуалізується питання наслідкування соціальних пріоритетів розвитку з тим, щоб ефективно протистояти кризовим впливам, подолати їх негативні наслідки, залікувати отримані «соціальні травми»² і не лише забезпечити гідність і якість життя людей, а й уберегти його від сучасних гібридних загроз.

В інституційно-управлінському контексті встановлення соціальних пріоритетів є об'єктивним віддзеркаленням реалій на (над)національному рівні, які нині є досить складними. Так, опубліковані 2022 р. звіти профільних структур ООН свідчать, що низка глобальних криз, насамперед, пов'язаних з пандемією COVID-19 і масштабними воєнними конфліктами на зразок розгорнутої РФ 24 лютого 2022 р. війни проти України, повернула назад увесь прогрес останніх років у досягненні заявлених Цілей сталого розвитку на період до 2030 року, особливо у викоріненні бідності й голоду, покращенні національних систем охорони здоров'я, освіти і соціального захисту, забезпеченні повної та продуктивної зайнятості й гідної роботи для всіх, наданні основних послуг, у тому числі соціальних, тощо. Згідно з наданими оцінками, у глобальному масштабі це призвело до зростання багатовимірної бідності (враховує індивідуальний рівень достатку і доступу до житлово-комунальних, медичних, освітніх, соціальних та інших послуг), яка вже охопила 1,2 млрд осіб, а через війну в Україні кількість людей, які потерпають від бідності в країнах ЦСЄ, у 2022 р. зросла більш як на 10 млн осіб, з яких 4 млн — діти; підірвало глобальну продовольчу безпеку (сьогодні кожен десятий житель планети страждає від голоду); зумовило збої у сталому функціонуванні найважливіших служб охорони здоров'я у 92 % країн світу; створило для 24 млн учнів (з рівнем освіти від дошкільної до університетської) загрозу ніколи не повернутися до навчальних закладів; спричинило ситуацію, за якої рівень безробіття у сві-

¹ Global labour market to deteriorate further as Ukraine conflict and other crises continue. *International Labour Organization*. 2022. Oct 31. URL: https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_859191/lang--en/index.htm (дата звернення: 25.02.2023).

² У науковий обіг це поняття запровадив видатний польський соціолог Пьотр Штомпка, який на прикладі постсоціалістичних країн визначив «соціальну травму» як закономірний прояв соціальних криз, спричинений значними соціальними змінами, що можуть підірвати нормальний хід суспільного життя, завдаючи членам суспільства своєрідних ударів, глибоко і надовго травмуючи їх [1].

ті буде вищим за допандемійний (5,4 %) принаймні до 2023 р., а чисельність безробітних протягом 2019—2022 рр. зросла з приблизно 186 млн до 207 млн осіб; поглибило як усередині країн, так і між ними нерівність за критеріями добробуту і доходів людей, гендерною приналежністю, цифровими навичками, вуглецевими викидами тощо^{3,4}.

Сьогодні практично всі країни світу відчувають гостроту означених соціальних проблем, і необхідність їх вирішення зумовлює потребу у формуванні відповідних пріоритетів державної політики з урахуванням змін, що несуть сучасні глобальні трансформації, а також наявних можливостей і ресурсів країн і політико-економічних об'єднань, до яких вони входять чи інтегруються.

Отже, **мета статті** — визначити ключові пріоритети соціального розвитку, які, з урахуванням впливу сучасних глобальних трансформацій, є найбільш актуальними для більшості країн і, зокрема, для України у воєнний і післявоєнний часи її новітньої історії.

СОЦІАЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ В КОНТЕКСТІ ПОДОЛАННЯ НЕРІВНОСТІ

У наведеному переліку сучасних проблем соціального розвитку найгострішою постає проблема нерівності, оскільки саме її вирішення дає суспільствам силу долати дефіцит соціальної справедливості, убезпечуватися від загроз соціальної ентропії і «уникати соціальних і політичних катастроф»⁵. Супроводжуючись каскадом криз, сучасні геоекономічні й геополітичні зрушення ведуть до ще більшої глибини і мультиваріантності нерівності в суспільствах, скеровуючи їх національні уряди до перегляду соціальних пріоритетів державної політики.

Досвід трьох останніх глобальних криз — фінансово-економічної кризи 2008—2009 рр., «коронакризи» під впливом пандемії COVID-19 і кризи, зумовленої російсько-українською війною, — показав, серед іншого, дві важливі речі. По-перше, за кризових обставин найбільшого удару зазнає саме сфера зайнятості, оскільки скорочення робочих місць, значне зростання рівня безробіття й кількості працездатних осіб, які поповнюють когорту «викинутих з відкритого ринку праці»⁶, миттєвий

³ The Sustainable Development Goals Report 2022. United Nations. July 2022. 68 p. URL: <https://unstats.un.org/sdgs/report/2022/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2022.pdf>

⁴ World Inequality Report 2022. L. Chancel, T. Piketty, E. Saez, G. Zucman (Eds.). *World Inequality Report*. November 2022. URL: https://wir2022.wid.world/www-site/uploads/2023/03/D_FINAL_WIL_RIM_RAPPORT_2303.pdf

⁵ Там само, р. 22.

⁶ До когорти «викинутих з відкритого ринку праці» відносимо працездатних осіб, які є цілком конкурентоспроможними на ринку праці, однак втратили роботу чи можливість невідкладно приступити до неї через форс-мажорні обставини (над)національного рівня, наприклад, пандемію COVID-19 чи війну, розв'язану РФ проти України.

перехід до нестандартних форм зайнятості, пряме і непряме зменшення оплати праці — найшвидший, хоча й антисоціальний по суті шлях оптимізації бізнес-витрат в умовах шоків. По-друге, саме підтримка зайнятості відіграє стабілізуючу роль для економік під час кризи і стимулюючу — в період їх посткризового відновлення, а також є дієвим запобіжником соціальних збурень у суспільствах. Це показує практика застосування стратегій, програм і підходів державної політики, вироблених профільними міжнародними інституціями.

Так, з боку МОП інституційною відповіддю на уроки кризових періодів стало в тому числі прийняття Декларації сторіччя МОП про майбутнє сфери праці (ILO Centenary Declaration for the future of work⁷, 2019 р.), Резолюції щодо нерівності та світу праці (Resolution concerning inequalities and the world of work⁸, 2021 р.), а також всеосяжної комплексної Стратегії щодо скорочення і запобігання нерівності у світі праці (Comprehensive and integrated ILO Strategy to reduce and prevent inequalities in the world of work⁹, 2022 р.). Зазначена Стратегія ухвалена на період 2022—2027 рр. і регламентує, зокрема, такі соціальні пріоритети і заходи політики для національних урядів та інших учасників соціального діалогу:

- всезагальний і адекватний соціальний захист населення — вимагає забезпечення кожному громадянину доступу до системи всеохоплюючого, адекватного і сталого соціального захисту протягом усього життя;
- адекватний захист усіх працівників і справедливий розподіл результатів економічного зростання — потребує гарантування соціально-трудова прав для всіх працівників незалежно від їхнього статусу зайнятості у формальній і неформальній економіці; адекватного мінімуму оплати праці, встановленого на законодавчій чи договірній основі згідно з Конвенцією МОП № 131¹⁰; підвищення ефективності та інклюзивності інституцій національного ринку праці, включаючи відповідні інспекційні служби тощо;

⁷ ILO Centenary Declaration for the future of work, 2019. International Labour Conference, 108th Session. June 21, 2019. *International Labour Organization*. URL: <https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/mission-and-objectives/centenary-declaration/lang-en/index.htm> (дата звернення: 25.02.2023).

⁸ Resolution concerning inequalities and the world of work. International Labour Conference, 109th Session. December 11, 2021. *International Labour Organization*. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_832096.pdf

⁹ Follow-up to the resolution concerning inequalities and the world of work (2021): Comprehensive and integrated ILO strategy to reduce and prevent inequalities in the world of work (GB.346/INS/5). ILO, Governing Body, 346th Session. 2022. Oct 06. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_857745.pdf

¹⁰ Minimum Wage Fixing Convention, 1970 (No. 131). International Labour Conference, 54th Session. June 22, 1970. *International Labour Organization*. URL: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C131 (дата звернення: 25.02.2023).

- рівність для всіх, у тому числі гендерна, недопущення дискримінації та соціальна інклюзивність — вимагає вирішення проблем несправедливої оплати праці, гендерної, етнічної, вікової дискримінації, соціального відторгнення тощо;
- створення робочих місць — передбачає активну політику на ринку праці й у інших сферах, яка стимулюватиме зростання зайнятості, подолання розривів у рівнях продуктивності праці між підприємствами, збільшення інвестицій у цифрову інфраструктуру і навички тощо;
- скорочення неформальної зайнятості — вимагає вирішення проблем тінізації економіки і ринків праці, відновлення й удосконалення їх інститутів;
- рівний доступ до якісної освіти і професійної підготовки — включає систему навчання протягом усього життя, а також доступ з раннього дитинства до якісних державних послуг¹¹.

СОЦІАЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ШОКІВ

На наш погляд, окреслені в зазначеній Стратегії МОП соціальні пріоритети слід доповнити ще кількома, зважаючи на специфіку прояву кризових впливів, у тому числі від масштабних воєнних шоків. Так, у останні півтора десятиріччя для багатьох держав світу помітно актуалізувалася проблема фінансової стійкості загальнодержавних систем соціального страхування, насамперед, систем пенсійного забезпечення і систем страхування на випадок безробіття. Каскад сучасних глобальних криз, що досить швидко змінюють одна одну, значно обмежує ресурси і можливості для вирішення цієї проблеми, залишаючи в переліку соціальних пріоритетів урядів **удосконалення національних систем соціального страхування** на засадах фінансової стійкості та соціальної якості, всезагального охоплення, спрощеного і безперешкодного доступу отримувачів до відповідних виплат, зокрема, шляхом застосування технологій цифровізації.

Досвід охоплених війною країн і багатьох постконфліктних територій показує, що під впливом воєнних шоків і внаслідок ведення бойових дій (самою країною чи сусідніми з нею країнами) до переліку соціальних пріоритетів держави додаються такі:

- якнайшвидше подолання наслідків локальних гуманітарних катастроф (у випадку України їх осередками стали як цілі райони Донбасу, так і дуже багато населених пунктів інших регіонів — Дніпропетровської,

¹¹ Follow-up to the resolution concerning inequalities and the world of work (2021): Comprehensive and integrated ILO strategy to reduce and prevent inequalities in the world of work (GB.346/INS/5). ILO, Governing Body, 346th Session. 2022. Oct 06. P. 6—7. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_857745.pdf

Запорізької, Київської, Миколаївської, Сумської, Харківської, Херсонської, Чернігівської областей);

- забезпечення базових соціальних потреб людей у доступі до продуктів харчування, води, опалення, освітлення, мобільного зв'язку, а також медичних, соціальних, транспортних, освітніх послуг тощо;

- оперативне здійснення добровільної евакуації населення з територій, де ведуться бойові дії, створення мережі бомбосховищ і пунктів тимчасового перебування людей на територіях, що піддаються обстрілам, повітряним нальотам, військовим диверсіям (з жовтня 2022 р. в Україні діє відповідний закон¹², який дозволяє проектувати і зводити новобудови лише за наявності в них сучасних укриттів для захисту цивільного населення);

- надання належної соціальної підтримки біженцям від війни за кордон, а також внутрішньо переміщеним особам (за даними Порталу оперативних даних УВКБ ООН, станом на 24 лютого 2023 р. у Європі було зареєстровано 8,088 млн біженців від війни з України, з яких 4,834 млн осіб уже офіційно охоплені дією Директиви ЄС про тимчасовий захист (EU's Temporary Protection Directive¹³); ще понад 5,352 млн українців на кінець січня 2023 р. мали статус внутрішньо переміщених осіб¹⁴);

- посилення соціального захисту і підтримки, у тому числі забезпечення медичної, психологічної і професійної реабілітації, сприяння реінтеграції на ринок праці військових, що дістали інвалідність, боронячи країну від зовнішньої воєнної агресії, а також постраждалих унаслідок неї мирних громадян;

- сприяння добровільному поверненню громадян країни, які стали біженцями від війни за кордон, а також їхній наступній реінтеграції у національну систему освіти, у тому числі професійної, і на ринок праці;

- компенсація втрат трудового потенціалу держави, заподіяних війною і вимушеною міграцією населення (за оцінками МОП, рівень зайнятості в Україні, за підсумками 2022 р. порівняно з довоєнним 2021 р., знизився на 15,5 в. п., при цьому втрачено 2,4 млн робочих місць. У статусі біженців у інших країнах нині перебуває 10,4 % усіх трудових ресур-

¹² Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування та забудови територій. Закон України № 2486-IX від 29.07.2022 р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/t222486?ed=2022_07_29

¹³ Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof. The Council of the European Union. July 20, 2001. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex:32001L0055> (дата звернення: 25.02.2023).

¹⁴ Ukraine Situation Flash Update. No. 41. UNHCR Regional Bureau for Europe. February 24, 2023. URL: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/99127> (дата звернення: 25.02.2023).

сів України довоєнного періоду, що становить понад 1,6 млн працездатних осіб. За даними соціологічних опитувань, оплачувану роботу або можливість займатись індивідуальною трудовою діяльністю в країнах перебування станом на кінець 2022 р. змогли знайти лише 28 % українських біженців від війни¹⁵).

Усі окреслені соціальні пріоритети, особливо воєнного періоду, сьогодні є вкрай актуальними для України. Однак і в подальшому, в період її повоєнного відновлення соціальні пріоритети держави, на нашу думку, доцільно формувати, спираючись на сучасні міжнародні підходи [2; 3]. Ідеться, по-перше, про підходи Національної академії соціального страхування (National Academy of Social Insurance) до забезпечення соціальних опор економічної безпеки держави та їх фінансової стійкості й, по-друге, про підходи Європейського Союзу до реалізації політики соціальної якості й актуалізації моделі соціальної держави (з огляду на запити суспільства і наслідки шоків впливів останніх років).

СОЦІАЛЬНІ ОПОРИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Фахівцями Національної академії соціального страхування (США) обґрунтовано, що економічна безпека на мікро- і макрорівнях, серед іншого, потребує чотирьох соціальних опор: «праця», «пільги», «захист» і «справедливість», а також забезпечення їх фінансової стійкості. У сучасних умовах побудова вказаних соціальних опор здійснюється за допомогою таких інструментів державного регулювання, як:

1) політика у сфері праці та зайнятості, спрямована на активне регулювання ринку праці, у тому числі поліпшення умов і систем оплати праці, стимулювання зайнятості й здобуття професійної освіти;

2) політика соціальних виплат, гарантій і пільг, що стосується оподаткування і витрат національного уряду, який через програми трансфертів, системи соціального страхування або податкові пільги сприяє збільшенню доходів малозабезпечених домогосподарств;

3) політика убезпечення індивідуальних доходів, яка захищає домогосподарства від коливань їх доходів і витрат шляхом заохочення заощаджень, зменшення заборгованостей, спрощення доступу до кредитів і регулювання дій фінансових суб'єктів, включаючи банки;

4) політика соціальної рівності, спрямована на протидію соціальній несправедливості й надмірній диференціації доходів різних соціально-демографічних груп суспільства, у тому числі шляхом перерозподілу соціальних виплат на користь найбільш соціально не захищених з них [4, р. 36—38].

¹⁵ Global labour market to deteriorate further as Ukraine conflict and other crises continue. *International Labour Organization*. 2022. Oct 31. URL: https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_859191/lang--en/index.htm (дата звернення: 25.02.2023).

Проте державі замало сформувати зазначені соціальні опори економічної безпеки — необхідно забезпечити їх фінансову стійкість відповідними інструментами фінансової політики. Основні завдання вказаних напрямів державної політики, розроблені Національною академією соціального страхування (США), а також відповідні авторські рекомендації для України (по)воєнного часу наведено в табл. 1.

Наведені в табл. 1 рекомендації щодо державної політики в США, необхідної для формування соціальних опор економічної безпеки громадян і суспільства, досить різняться з наданими авторами рекомендаціями для України. Це закономірно, зважаючи на ресурсні можливості, а також рівні макроекономічного та інституційного розвитку держав. При цьому цілком обґрунтованим і ефективним, на нашу думку, є застосування до умов повоєнної України за прикладом США рамкової конструкції «чотирьох соціальних опор», розробленої американськими дослідниками.

На наше переконання, цю рамкову конструкцію для випадку України в період її повоєнного відновлення доцільно розширити за рахунок додаткової, **демографічно-трудової опори**, що обумовлено гострою потребою подолання катастрофічного демографічного стану, надзвичайно посиленого війною (незворотні людські втрати, знищені цілі міста і райони проживання, мільйони українських біженців від війни за кордон та ін.). Вочевидь, після завершення війни щедра фінансова допомога Україні від зарубіжних партнерів з часом об'єктивно скорочуватиметься і країна матиме поступово переходити на фінансове самозбалансування, що, з огляду на понесені нею втрати, може призвести до непідйомного демо-економічного навантаження. Тому нагальним завданням постає вироблення стратегічного бачення довгострокового демографічного і соціального розвитку України, зокрема, шляхів і джерел пропорційного відновлення її трудового потенціалу, забезпечення фінансової стійкості національних систем соціального страхування і соціального захисту тощо.

СУЧАСНА ПОЛІТИКА ЄС ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЯКОСТІ Й АКТУАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Як уже зазначалось, у контексті повоєнного відновлення України доцільною є адаптація підходів європейської політики соціальної якості, вибудованої на засадах соціального миру, соціальної рівності й справедливості, соціального добробуту і якості життя населення [2; 3; 5; 6]. Упровадження таких підходів в Україні обумовлено її відповідними зобов'язаннями в межах Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, а також набуттям у червні 2022 р. статусу країни — кандидата на вступ до ЄС.

В останні роки показовими для Євросоюзу стають збереження основ моделі соціальної держави з одночасним урахуванням наслідків шоків впливів, зокрема пандемії COVID-19 і війни в Україні, а також сучасні

Таблиця 1. Державна політика щодо формування соціальних опор економічної безпеки і забезпечення їх стійкості

Напрями політики (на прикладі США)	Рекомендації для України на (по)воєнний період
<p><i>1. Політика у сфері праці та зайнятості</i></p> <p>Підвищення мінімальної заробітної плати.</p> <p>Поліпшення методики розрахунку чи скасування суб-мінімальної * заробітної плати для працівників з інвалідністю.</p> <p>Встановлення мінімальної заробітної плати для працівників, які отримують «чайові», на рівні 70 % мінімальної зарплати, визначеної федеральною чи місцевою владою.</p> <p>Оновлення норм і правил оплати і складання графіків понаднормової роботи.</p> <p>Оновлення норм і правил оплати праці й трудового найму.</p> <p>Удосконалення системи правозастосування трудового законодавства.</p> <p>Надання підтримки безробітним.</p> <p>Реформа державної системи соціального страхування на випадок безробіття</p>	<p>Неухильне виконання ратифікованих Україною конвенцій МОП¹, у т. ч. Конвенції № 131 «Про встановлення мінімальної заробітної плати з особливим урахуванням країн, що розвиваються»² (станом на початок 2023 р. Україна ратифікувала 71 конвенцію МОП, з них 61 є чинними).</p> <p>Забезпечення громадян робочими місцями і збереження (створення) можливостей гідної зайнятості з урахуванням впливу війни і презентованого урядом Плану відновлення України³ (після його ухвалення Національною радою з відновлення України від наслідків війни, утвореною Указом Президента України № 266/2022 від 21.04.2022 р.), у т. ч. заходів, передбачених Національними програмами «Розвиток секторів економіки з поданою вартістю», «Відбудова чистого та захищеного середовища» та ін.</p> <p>Відновлення й розвиток національної системи професійно-технічної освіти і Державної служби зайнятості в частині навчання і перепідготовки працівників, у т. ч. на основі впровадження мультифункціонального підходу для опанування кількома суміжними професіями /спеціальностями у відповідності з потребами забезпечення відновленої економіки достатньою чисельністю робітничих кадрів з належними професійно-кваліфікаційними навичками.</p> <p>Ухвалення (на заміну чинного Кодексу законів про працю України) проекту Трудового кодексу України, що відповідно захищатиме інтереси і права людини праці, базуючись на нормах і рекомендаціях МОП.</p> <p>Відмова від діючого на практиці «залишкового» підходу до визначення позначника мінімальної заробітної плати, перехід до науково обґрунтованої методики його розрахунку на основі фактичного розміру прожиткового мінімуму та індексації, що потребуватиме:</p>

Продовження таблиці 1

Напрями політики (на прикладі США)	Рекомендації для України на (по)воєнний період
<p>Удосконалення схем перевірки відповідності між виплатами соціальної допомоги і доходами їх отримувачів.</p>	<p>перегляду Методики розрахунку прожиткового мінімуму, затвердженої спільним наказом Мінсоцполітики, Мінекономрозвитку і Держстату України № 178/147/31 від 03.02.2017 р.;</p> <p>внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення» № 780 від 11.10.2016 р.;</p> <p>розробки і впровадження Порядку індексації величини мінімальної заробітної плати з урахуванням щоквартальної динаміки (базового) індексу споживчих цін;</p> <p>адаптації норм європейської Директиви про адекватну мінімальну заробітну плату в ЄС (від 19.10.2022 р.)⁴.</p> <p>Внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» № 1298 від 30.08.2002 р. в частині забезпечення зближення розмірів посадового окладу (тарифної ставки) працівника 1-го тарифного розряду і встановленої мінімальної заробітної плати (у 2023 р. зазначені показники дорівнюють, відповідно, 2893 і 6700 грн).</p> <p>Упровадження механізмів погашення заборгованості з виплати заробітної плати працівникам вітчизняних суб'єктів господарювання всіх форм власності (з урахуванням впливу воєнної агресії), що сформувалася станом на 1 березня 2022 р. (за даними Держстату, станом на 1 лютого 2022 р. заборгованість складала 3 млрд 072,3 млн грн)</p>
	<p>2. Політика соціальних виплат, гарантій і пільг</p>

<p>Оновлення програми надання додаткової соціальної допомоги на харчування (у вигляді талонів на харчування). Оновлення схем отримання додаткового доходу в системі соціального страхування. Створення для всіх дорослих громадян програми соціальної допомоги «Універсальна база доходу», спрямованої на забезпечення стабільності доходів домогосподарств з низьким і середнім рівнями доходів; при високих доходах значна частина допомоги повертатиметься через оподаткування. Розширення системи соціального страхування на випадок старості, втрати годувальника, інвалідності. Поліпшення фінансування системи соціального страхування на випадок старості, втрати годувальника, інвалідності. Реформа державної системи соціального страхування на випадок безробіття. Поліпшення підтримки системи соціального догляду, у т. ч. довгострокового. Оновлення системи податкових пільг на трудові доходи і утримання дітей Запровадження від'ємного податку на прибуток, індексованого до рівня середньої або медіанної заробітної плати</p>	<p>Удосконалення регламентів професійної діяльності й систем оплати соціальних працівників, які забезпечують переміщення соціально вразливих категорій громадян з місць бойових дій та їх облаштування в пунктах тимчасового розміщення. Подальша соціально спрямована цифровізація, що розпочалася з запровадженням у 2020 р. Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери, ухваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1353-р від 28.10.2020 р. Адаптація норм європейської Стратегії для захисту прав людей з інвалідністю на 2021—2030 роки, а також супутніх їй флагманських ініціатив до потреб соціального захисту і підтримки українських військових, що дістали інвалідність, боронячи Україну від російської воєнної агресії, а також постраждалих унаслідок неї цивільних громадян, і подальше внесення відповідних змін до Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» № 875-ХІІ від 21.03.1991 і Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України № 366-р від 14.04.2021 р. Реалізація Плану відновлення України (після його ухвалення Національною радою з відновлення України від наслідків війни), у т. ч. заходів, що передбачені Національними програмами «Забезпечення ефективної соціальної політики», «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів» та ін. Удосконалення системи податкових пільг на утримання дітей у контексті сприяння повенної демографічній та соціальній політики, орієнтованій на підвищення народжуваності, поліпшення підтримки і захисту материнства, дітей і юнацтва</p>
<p>3. Політика убезпечення індивідуальних доходів Сприяння індивідуальним заощадженням на випадок виходу на пенсію. Сприяння індивідуальним заощадженням на передпенсійні потреби.</p>	<p>Оптимізація діяльності й поетапне забезпечення стійкого бюджетного збалансування Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття; посилення інституційної ролі Державної служби зайнятості України.</p>

Продовження таблиці 1

Напрями політики (на прикладі США)	Рекомендації для України на (по)воєнний період
<p>Регулювання певних практик утворення заборгованості фізичних осіб перед приватними позичальниками (на зразок непогашення кредитів на здобуття освіти).</p> <p>Регулювання певних практик утворення заборгованості фізичних осіб перед державою (на зразок несплачених штрафів, пені тощо).</p> <p>Розширення доступу фізичних осіб до послуг, у т. ч. юридичних</p>	<p>Поетапне забезпечення стійкого бюджетного збалансування видатків на такі види загальнообов'язкового державного соціального страхування України, як «страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності» й «страхування від нечасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» (у період після передачі до Пенсійного фонду України (ПФУ) функцій Фонду соціального страхування України, який ліквідується протягом січня — квітня 2023 р. згідно з нормами оновленого Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» і Постановою Кабінету Міністрів України № 1442 від 27.12.2022 р.).</p> <p>Поетапне забезпечення бюджетного збалансування Пенсійного фонду України, включаючи впровадження механізмів погашення заборгованості платників перед ним (за даними ПФУ, загальна сума заборгованості всіх видів станом на 1 жовтня 2022 р. склала 42,7 млрд грн).</p> <p>Виправлення недоліків пенсійної реформи, розпочатої 2017 р., продовження пенсійного реформування в Україні на засадах прозорості, макроекономічної релевантності, кінцевої ефективності (у т. ч. за критерієм коефіцієнта заміщення) і фінансової стійкості</p>
<p>Усунення перешкод для соціальних можливостей людей, що мають судимість, у т. ч. шляхом перегляду ліцензійних обмежень на їхню професійну діяльність.</p> <p>Подолання расового розриву в рівнях добробуту.</p> <p>Визначення шляхів набуття громадянства імігрантами без документів.</p> <p>Поліпшення методики розрахунку чи скасування субмінімальної * заробітної плати для працівників з інвалідністю.</p>	<p><i>4. Політика соціальної рівності</i></p> <p>Оновлення національної Стратегії людського розвитку та її гармонізація з процесами реконструктивного відновлення соціально-економічної сфери, а також формування політики соціальної якості з урахуванням наслідків війни і повоєнних ресурсних можливостей держави, зосередженій на досягненні цілей сталого інклюзивного розвитку України і конвергенції з країнами ЄС.</p> <p>Розробка і впровадження довгострокової Стратегії повоєнного подолання бідності й наслідків гуманітарних шоків, що враховуватиме відповідний досвід постконфліктних держав Європи, зокрема Західних Балкан.</p>

Оновлення норм і правил оплати праці й трудового найму.
Удосконалення системи правозастосування трудового законодавства.
Удосконалення схем перевірки відповідності між виплатами соціальної допомоги і доходами їхніх отримувачів.
Створення для всіх дорослих громадян програми соціальної допомоги «Універсальна база доходу».
Регулювання певних практик утворення заборгованості фізичних осіб перед приватними позичальниками і державою

Удосконалення Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб унаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 331 від 20.03.2022 р. (у частині збільшення розміру й тривалості надання такої компенсації та мінімізації випадків її отримання недобросовісними роботодавцями).

Удосконалення Порядку надання мікрогрантів на створення або розвиток власного бізнесу, Порядку надання грантів для створення або розвитку сівдівництва, ягідництва і виноградарства, а також Порядку надання грантів для створення або розвитку тепличного господарства, що затвержені Постановою Кабінету Міністрів України № 738 від 21.06.2022 р. (у частині розширення кола отримувачів, уточнення земельних прав, підвищення розмірів і доступності грантів)

5. Фінансова і податкова політика

Оновлення чинної системи оподаткування фізичних і юридичних осіб (перегляд чинних ставок, скасування окремих податків, запровадження нових видів податків тощо).
Збереження інших джерел доходу, у т. ч. завдяки механізмам внутрішнього контролю і аудиту

Реалізація Плану відновлення України (після його ухвалення Національною радою з відновлення України від наслідків війни), у т. ч. заходів, передбачених Національними програмами «Забезпечення макрофінансової стабільності», «Забезпечення конкурентного доступу до капіталу» та ін.

Структурна оптимізація розподілу фінансової допомоги міжнародної спільноти для України в повоєнний період.

Оптимізація національної системи оподаткування юридичних і фізичних осіб, з урахуванням реалій і потреб соціально-економічного відновлення України після завершення війни.

Перегляд пропорцій розподілу єдиного внеску на загальнооб'язкове державне соціальне страхування, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 675 від 26.11.2014 р., з урахуванням передавання з січня 2023 р. функцій Фонду соціального страхування України до Пенсійного фонду

Закінчення таблиці 1

Напрямами політики (на прикладі США)	Рекомендації для України на (по)воєнний період
	України, а також значних змін показників демоєкономічного навантаження через шоків впливи російської воєнної агресії. Упровадження механізмів погашення перед Пенсійним фондом України заборгованості із сплати єдиного внеску (за даними ПФУ, загальна сума такої заборгованості станом на 1 жовтня 2022 р. склала 22,1 млрд грн)

Примітки: * Мінімальна погодинна заробітна плата в США нині становить 7,25 дол. і виплачується більшості працівників, на яких поширюється федеральний Закон про справедливий стандарти праці. При цьому в окремих штатах і містах США застосовується законодавство або практика оплати праці нижче мінімальної (тобто субмінімальної зарплата) для окремих категорій працівників, зокрема: працівників з інвалідністю; студентів (працівники віком до 20 років можуть отримувати погодинну субмінімальну зарплату на рівні 4,25 дол.); надомних працівників; працівників, які отримують «чайові», — для них федеральна заробітна плата становить 2,13 дол./год.; деяких сільськогосподарських робітників. Водночас у окремих адміністративних одиницях США застосовується більш високий рівень погодинної мінімальної зарплати, і загалом по країні шириться рух за її підвищення до 12,75 дол. (рівень так званої «зарплати на бідність», що дорівнює порозу бідності у 2021 р. для американської сім'ї з чотирьох осіб, у якій один працюючий дорослий у режимі повної зайнятості) і навіть до 15,00 дол. — щоб наблизити федеральний рівень до рівня штатів і міст, де вже діє ця норма.¹ Автори акцентують увагу на необхідності неухильного виконання ратифікованих Україною конвенцій МОП — і в мирний, і у воєнний час, — зважаючи на відповідні контрверсійні пропозиції, викладені в інтерв'ю Голови комітету ВР України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів Г. Третякової (Інтерв'ю з Головою Комітету: «Верховна Рада України продовжить оновлення Кодексу законів про працю України у 2023 році». *Комітет Верховної Ради з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів*. 2023. 15 лют. URL: https://komspir.rada.gov.ua/news/main_news/75824.html (дата звернення: 25.02.2023)).² Про ратифікацію Конвенції Міжнародної організації праці № 131 про встановлення мінімальної заробітної плати з особливим урахуванням країн, що розвиваються. Закон України № 2997-IV від 19.10.2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2997-15#Text>³ План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>⁴ Directive (EU) 2022/2041 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on adequate minimum wages in the European Union. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2041/oj?locale=en> (дата звернення: 25.02.2023).

Джерело: складено авторами за [4, р. 38—100]; рекомендації для України розроблено авторами за [3, с. 114—116; 5, р. 26].

запити європейських суспільств. Проведені в травні — червні 2022 р. соціологічні обстеження «Євробарометр»¹⁶ показали, що нині європейці сформувавши чіткий суспільний запит на побудову Соціальної Європи, прагнуть соціальної справедливості й підтримують посилення соціальної політики і збільшення соціальних витрат. Зокрема, понад 81 % респондентів вважають, що нерівність доходів громадян у їхній країні — члені ЄС є занадто великою, а 78 % переконані, що їхній уряд має вжити заходів для зменшення диференціації доходів. Крім того, 78 % європейців вважають (у порядку пріоритетності), що їхні уряди повинні витратити більше бюджетних коштів на охорону здоров'я, довгостроковий соціальний догляд, освіту, пенсії, житло, підтримку доходів, сімейну політику і підтримку у випадку безробіття. Відповідаючи на запитання, як фінансувати ці збільшені витрати на соціальну політику, близько половини опитаних європейців погодилися на підвищення податків. Підтримка посилення соціальної політики і збільшення соціальних видатків у ЄС свідчать про те, що сьогодні менше половини опитаних громадян вважають європейське суспільство справедливим і таким, що гарантує рівність, і лише 47 % респондентів згодні, що вони мають однакові з усіма іншими можливості для просування в житті¹⁷.

Такі суспільні настрої європейців стимулюють лідерів ЄС до відповідних інституційних кроків. З огляду на це, наприкінці 2021 р. Європейська комісія створила Групу високого рівня з питань майбутнього системи соціального захисту та соціальної держави в ЄС (High-Level Group on the future of social protection and of the welfare state in the EU), до складу якої увійшли 12 провідних експертів у сферах соціального захисту і соціальної держави, ринку праці, демографії та державних фінансів. Залучивши представників профільних європейських і міжнародних інституцій, соціальних партнерів і громадянського суспільства, Група підготувала спеціальний звіт¹⁸, зацентрувавши увагу на таких аспектах:

- очікуваний вплив мегатенденцій (старіння населення, нові форми зайнятості, цифровий і «зелений» переходи) на системи соціального захисту в ЄС;
- потенційні шляхи забезпечення придатності європейських систем соціального забезпечення до вимог майбутнього;

¹⁶ Fairness, Inequality and Inter-Generational Mobility. *Special Eurobarometer*. May — June 2022. No. 529. *European Union*. February 2023. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2652> (дата звернення: 25.02.2023).

¹⁷ Social Europe: Eurobarometer survey shows Europeans support stronger social policies and more social spending. *European Commission*. 2023. Feb 06. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1226&furtherNews=yes&newsId=10509> (дата звернення: 25.02.2023).

¹⁸ The future of social protection and of the welfare state in the EU. *European Commission*. 2023. Feb 07. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=88&eventsId=2057&furtherEvents=yes&langId=en> (дата звернення: 25.02.2023).

Таблиця 2. Стратегічні рекомендації щодо необхідних європейських реформ, напрацьовані Групою високого рівня з питань майбутнього системи соціального захисту та соціальної держави в ЄС, січень 2023 р.

Стратегічний орієнтир	Напрями реформ
<p>Сприяння розвитку і підтримка дітей та молоді</p> <p>Забезпечення інклюзивного соціального захисту і навчання протягом життя</p> <p>Підтримка адекватного доходу і високоякісного догляду в старості</p> <p>Сприяння інклюзивним і високоякісним послугам, включаючи енергоефективне житло і транспорт</p> <p>Забезпечення стабільного фінансування для стійкої соціальної держави</p>	<p>Доступна дошкільна освіта і догляд дітей дошкільного віку.</p> <p>Підтримка доходу сімей з дітьми і заходи для запобігання дитячій бідності.</p> <p>Підтримка для створення сім'ї.</p> <p>Якісні робочі місця для молоді, доповнені фінансовою підтримкою для її подальшої освіти і навчання</p> <p>Доступ до соціального захисту для всіх зайнятих незалежно від статусу зайнятості.</p> <p>Сприяння високій якості роботи протягом усього трудового життя.</p> <p>Можливості для підвищення кваліфікації та перепідготовки в процесі цифрового і «зеленого» переходу.</p> <p>Соціальна адаптація мігрантів через інструменти соціальної політики і політики у сфері праці.</p> <p>Упровадження схем збереження робочих місць для всіх з тим, щоб захистити трудові доходи, робочі місця і навички під час криз</p> <p>Гнучкий робочий час і адаптовані робочі місця для тривалої кар'єри в доброму здоров'ї.</p> <p>Надання шансу кожному працівнику заробити достатню пенсію і гідну мінімальну допомогу, щоб уникнути бідності в старості.</p> <p>Пенсійні кредити на періоди соціального догляду за членами сім'ї (ідеться про зарахування до пенсійного страхового стажу членам сімей, які змушені заради догляду за дітьми і/або людьми похилого віку покинути роботу або працювати неповний робочий день, відповідних періодів такого догляду).</p> <p>Якісні й доступні послуги довгострокового соціального догляду</p> <p>Доступне, енергоефективне і універсальне житло.</p> <p>Енергоефективний громадський транспорт, доступний для всіх.</p> <p>Високоякісні та інклюзивні соціальні послуги, до надання яких краще залучати некомерційні організації і організації соціальної економіки</p> <p>Розширення податкової бази шляхом прогресивного оподаткування у сферах доходів, споживання, капіталу, вуглецевих викидів і енергоспоживання.</p>

Закінчення таблиці 2

Стратегічний орієнтир	Напрями реформ
Посилення потенціалу ЄС для забезпечення соціального захисту в майбутньому	Розгляд мінімальних ставок податку на капітал на рівні ЄС. Знаходження «золотого правила» державних фінансів для забезпечення соціального захисту та інвестицій у соціальну інфраструктуру Додаткові законодавчі ініціативи ЄС для реалізації вимог Європейської опори соціальних прав і забезпечення їх послідовного виконання всіма країнами-учасницями. Розробка мінімального «пакета соціальних прав», заснованого на нормах Європейської опори соціальних прав, і гарантування його отримання на національному рівні

Джерело: складено авторами за: The future of social protection and of the welfare state in the EU. Report of the High-Level Group on the future of social protection and of the welfare state in the EU. *European Commission*. January 2023. P. 84—88. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/842d8006-c3b3-11ed-a05c-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-283143938>

- справедливе і стале фінансування національних систем соціального захисту країн-членів.

Головним результатом роботи Групи високого рівня стало вироблення низки ключових стратегічних рекомендацій для забезпечення в майбутньому стійкості сучасної моделі соціальної держави, які мають стати дороговказом для проведення необхідних реформ на загальноєвропейському і національних рівнях у ЄС (табл. 2).

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Протягом останніх років — як до початку повномасштабного російського вторгнення, так і майже рік потому — міжнародні та європейські інституції висловлювали серйозні зауваження щодо ходу соціальних реформ і реалізації державної соціальної політики в Україні. Зокрема, у резолюції Європарламенту від 11 лютого 2021 р. стосовно імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС зазначалося, що «...незадовільним залишається впровадження УА/ПВЗВТ¹⁹ у соціальній сфері; тоді як Україна ратифікувала основні міжнародні інструменти, але продовжує їх не виконувати», національна модель тристоронніх консультацій здебільшого залишається дисфункціональною, а україн-

¹⁹ Угода про асоціацію між Україною та ЄС (УА)/Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (ПВЗВТ).

ський уряд має приділити першочергову увагу реалізації міжнародних трудових стандартів, законодавства і практик ЄС у сферах соціальної політики, зайнятості й праці, а також правилам ведення колективних переговорів, підтримці соціального діалогу, вирішенню проблеми гендерної нерівності, реформам трудового законодавства тощо²⁰.

Надаючи в червні 2022 р. документальний Висновок щодо заяви України про членство в ЄС, Європейська комісія наголосила, що «...амбітні структурні реформи для усунення корупції, зменшення державного сліду і постійного впливу олігархів, зміцнення прав приватної власності та підвищення гнучкості ринку праці мають продовжуватися в Україні, щоб покращити функціонування її ринкової економіки»²¹.

У спеціальному аналітичному звіті, презентованому на початку лютого 2023 р. під час 24-го саміту Україна — ЄС, Єврокомісія оцінила загальний прогрес європейської інтеграції нашої держави й у підсумковому висновку зазначила, що «...Україна перебуває на ранній стадії підготовки у сфері соціальної політики та зайнятості. Вона все ще потребує усунення суттєвих недоліків у трудовому законодавстві. Наближення до *acquis* ЄС щодо питань здоров'я і безпеки на робочих місцях є обмеженим. Необхідно вирішити проблему незадекларованої праці й заборгованості з виплат заробітної плати. Також необхідно покращити соціальний діалог. Законодавство України не узгоджується із законодавством ЄС щодо гендерної рівності, також потрібне подальше їх узгодження щодо недискримінації у сфері зайнятості. Необхідно вдосконалити систему діяльності інспекції праці»²².

Усе зазначене свідчить про збереження серйозних недоліків у соціальній сфері й сфері зайнятості України, незважаючи на її євроінтеграційні зобов'язання і можливості. Отже, після закінчення війни і в період поступового відновлення української економіки й суспільства подолання цих недоліків потребуватиме впровадження нових підходів державної політики, зокрема, сформованих на основі описаних нами.

²⁰ European Parliament resolution of 11 February 2021 on the implementation of the EU Association Agreement with Ukraine (2019/2202(INI)). *European Parliament*, February 2021. 32 p., P. 8, 27. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0050_EN.pdf

²¹ Opinion on the EU membership application by Ukraine. *European Commission*. 2022. Jun 17. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_22_3802 (дата звернення: 25.02.2023).

²² Analytical Report following the Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union. *European Commission, DG Neighbourhood and Enlargement Negotiations*. SWD (2023) 30 final. Feb 01, 2023. P.36—39. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-02/SWD_2023_30_Ukraine.pdf

ВИСНОВКИ

На сучасному етапі світового розвитку національні соціальні пріоритети формуються під впливом глобальних трансформацій, спричинених, серед іншого, пандемією COVID-19 і воєнною агресією РФ проти України. Важливим, на нашу думку, є визначення соціального контексту реконструктивного відновлення і необхідних кроків державної соціальної політики України після завершення війни. Формування такої політики доцільно здійснювати з урахуванням сучасних підходів, запропонованих, зокрема, Європейським Союзом і Національною академією соціального страхування (США).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Штомпка П. Социология. Анализ современного общества. Пер. с польск. С.М. Червонной. М., Логос, 2005. 664 с.
2. Heyets V., Blyzniuk V., Nykyforuk O. The Recovery of Ukraine: Social Quality in the Postwar Societal Space. *International Journal of Social Quality*. 2022. Vol. 12. Iss. 1. P. 1—28. <https://doi.org/10.3167/IJSQ.2022.120102>
3. Бурлай Т.В., Костриця В.І., Близнюк В.В., Левін Р.Я. Новітня політика соціальної якості ЄС: корисний досвід для повоєнного відновлення України. *Економічна теорія*. 2022. № 3. С. 89—119. <https://doi.org/10.15407/etet2022.03.089>
4. Edwards K.A., Griffin M. Economic Security for the 21st Century. Washington DC, National Academy of Social Insurance, June 2022. URL: <https://www.nasi.org/reports/research/economic-security/economic-security-for-the-21st-century/>
5. Burlay T.V., Dmytruk D.A., Kostrytsia V.I., Levin R.Ya. The social quality policy: theory and international approaches in the context of the Ukraine's post-war reconstruction task. *Ukrainian Society*. 2022. No. 3 (82). P. 9—27. <https://doi.org/10.15407/socium2022.03.009>
6. Геєць В.М., Близнюк В.В., Никифорук О.І. Актуальні аспекти політики соціальної якості в постконфліктній економіці України. *Економіка України*. 2022. № 6. С. 3—22. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.06.003>

Надійшла 28.02.2023

Підписана до друку 20.03.2023

REFERENCES

1. Sztompka P. Sociology. Analysis of Contemporary Society. M., 2005 [in Russian].
2. Heyets V., Blyzniuk V., Nykyforuk O. The Recovery of Ukraine: Social Quality in the Postwar Societal Space. *International Journal of Social Quality*, 2022, Vol. 12, Iss. 1, pp. 1-28. <https://doi.org/10.3167/IJSQ.2022.120102>
3. Burlai T.V., Kostrytsya V., Blyzniuk V., Levin R. The EU's newest social quality policy: a useful experience for Ukraine's post-war reconstruction. *Economic Theory*, 2022, No. 3, pp. 89-119. <https://doi.org/10.15407/etet2022.03.089> [in Ukrainian].
4. Edwards K.A., Griffin M. Economic Security for the 21st Century. Washington DC, National Academy of Social Insurance, June 2022. URL: <https://www.nasi.org/reports/research/economic-security/economic-security-for-the-21st-century/>

5. Burlay T.V., Dmytruk D.A., Kostrytsia V.I., Levin R.Ya. The social quality policy: theory and international approaches in the context of the Ukraine's post-war reconstruction task. *Ukrainian Society*, 2022, No. 3 (82), pp. 9-27. <https://doi.org/10.15407/socium2022.03.009>
6. Heyets V., Blyzniuk V., Nykyforuk O. Topical aspects of social quality policy in the post-conflict economy of Ukraine. *Economy of Ukraine*, 2022. No. 6, pp. 3-22. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.06.003> [in Ukrainian].

Received on February 28, 2023

Signed for printing on March 20, 2023

Vasyl Kostrytsia,

Member of the National Academy of Social Insurance (USA),

Deputy Head of the Association of Employers' Organizations of Ukraine

34, Khreshchatyk St., Kyiv, 01001, Ukraine

Tetiana Burlai, Dr. Sci. (Econ.), Associate Professor,

Leading Research Fellow of the Department of Economic Theory

Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine

26, Panas Myrnoho St., Kyiv, 01011, Ukraine

CURRENT PRIORITIES OF SOCIAL DEVELOPMENT:
IMPACT OF GLOBAL TRANSFORMATIONS AND UKRAINE'S
TASKS IN THE (POST)WAR PERIOD

The peculiarities of state's key social priorities formation amid a combination of multiple cascading economic and political crises are shown. The impact of global crisis factors on the prospects of national social development in the context of achieving the Sustainable Development Goals by 2030 is revealed. Taking into account the experience of such global crises as the financial and economic crisis of 2008-2009, the COVID-19 pandemic-driven "coronacrisis", and the crisis associated with the Russia-Ukraine war, the key role of labor and employment sphere in post-crisis recovery is substantiated. On the example of Ukraine, the key social priorities in the situation of military shocks caused by the Russian Federation's full-scale armed invasion are defined. It is shown that the formation of national social priorities and relevant directions of state policy for post-war Ukraine should be based on the following modern international approaches: 1) of the National Academy of Social Insurance (USA) — regarding the provision of social pillars of state's economic security and their financial stability; 2) of the European Union — regarding the implementation of the social quality policy and the actualization of welfare state model. Recommendations on the formation of the state policy of Ukraine in the (post)war period are developed and offered in order to provide the social pillars of economic security and ensure their financial stability in the following areas of state regulation: 1) labor and employment policy; 2) social payments, guarantees and benefits policy; 3) the policy of securing individual incomes; 4) social equality policy. For the conditions of the post-war recovery of Ukraine, it is proposed to expand the theoretical construction of social pillars with additional — demographic and labor — pillar of state's economic security.

Keywords: *social development; economic security; employment; post-war recovery of Ukraine; European integration.*